

3 DOORSTROOMFINALITEIT

Info over de vakfiche

Geldig van 1 januari 2026 tot en met 31 december 2026. Je gebruikt deze vakfiche voor deze studierichtingen in de **3^e doorstroomfinaliteit**:

- bedrijfswetenschappen
- economie-wiskunde
- humane wetenschappen
- Latijn-wiskunde-wetenschappen
- welzijnswetenschappen
- wiskunde-wetenschappen

De punten die je voor dit vak behaalt, zijn geldig voor alle studierichtingen uit deze lijst.

Waarom leer je dit vak?

Nederlands is je moedertaal, je woont in Nederlandstalig België of je wordt dagelijks geconfronteerd met Nederlands als een van onze officiële landstalen. Een goede taalbeheersing is een essentiële voorwaarde om te kunnen deelnemen aan onze samenleving: het is belangrijk te begrijpen wat er allemaal leeft en beweegt in een maatschappij. Zo moet je bijvoorbeeld kritisch informatie kunnen verwerken, genuanceerd je opinie delen, vlot en efficiënt communiceren met vrienden en kennissen maar ook met minder vertrouwde contacten... Vlot het Nederlands gebruiken helpt je om jezelf te ontplooien en om succes te boeken in andere vakken, in het hoger onderwijs of later op je werkplek. Tot slot kan literatuur lezen in het Nederlands je leven verrijken: je maakt kennis met andere mensen, ideeën, ervaringen en zienswijzen.

Hoe gebruik je deze vakfiche?

Een vakfiche bevat alle informatie die je nodig hebt om te studeren en om je examen met succes af te leggen. We geven je dus niet alleen de leerstof maar ook uitleg over hoe het examen verloopt, wat je moet meebrengen, hoe we je examen beoordelen en welk cursusmateriaal je kan gebruiken om je voor te bereiden.

In het hoofdstuk *Wat moet je leren?* gebruiken we altijd dezelfde symbolen, zodat duidelijk is voor jou wat je moet kennen en kunnen op het examen.

Leerdoel

Bij elk hoofdstuk krijg je eerst een korte beschrijving van het leerdoel: een algemene omschrijving van de competenties die je moet verwerven.

Dit moet je **kennen**

Dit is een opsomming van alle begrippen en concepten die je tijdens je voorbereiding moet leren. Je moet deze ondersteunende kennis gebruiken in de opdrachten van het examen en zo bewijzen dat je de competenties echt onder de knie hebt.

Dit moet je **kunnen**

Hier vind je wat meer in detail terug wat je moet kunnen aan de hand van de leerstof die je gestudeerd hebt. Je bereidt je voor op het examen vanuit concrete problemen en situaties.

Extra info

Soms geven we extra info of verwijzen we naar een vorig hoofdstuk.

Bijlage

Bij deze vakfiche horen 1 of meerdere bijlagen. Je vindt ze op het einde van de vakfiche.

Wat moet je leren?

Lezen en luisteren

- Je bepaalt het **onderwerp** van een tekst: je zegt in 1 of enkele woorden waarover een tekst gaat.
Voorbeeld: polarisatie in de samenleving
- Je bepaalt de **hoofdgedachte**: je zegt in een zin wat de belangrijkste boodschap van de tekst is.
Voorbeeld: Polarisation is a growing and complex problem that is reinforced by social media.
- Je bepaalt de **hoofdpunten** van een tekst: dat zijn alle inhoudelijke elementen die de hoofdgedachte ondersteunen.
Voorbeeld: Social media reinforce polarization because algorithms echo chambers and filter bubbles create. Moreover, sensational news has a greater chance of going viral. Furthermore, the anonymity of social media leads to hateful communication. Therefore, social media is fertile ground for disinformation.

- Je selecteert uit 1 of meerdere teksten **relevante informatie**.
Voorbeeld: Wat zijn echokamers en filterbubbels, en hoe ontstaan ze?
- Je beoordeelt of teksten **betrouwbaar, correct en bruikbaar** zijn aan de hand van een aantal criteria.
 - Wordt de auteur vermeld?
 - Wie publiceert het artikel?
 - Wordt het bericht verspreid door een betrouwbare bron?
 - Is de informatie ook in andere betrouwbare bronnen te vinden?
 - Ziet de website er professioneel uit?
 - Wat is de bedoeling van de zender?
 - Is het bericht reclame, nepnieuws of propaganda?
 - Is de titel neutraal of dient die om meer clicks te krijgen?
 - Welke bronnen worden gebruikt in de tekst?
 - Bevat de tekst vooral feiten of meningen?
 - Is de informatie recent of verouderd?
 - Is de informatie relevant voor mijn doel?

Voorbeeld: Een politicus schrijft op de website van zijn partij een artikel over hoe andere partijen de polarisatie aanwakkeren. Dit is eerder propaganda.

- Je **neemt notities** bij een tekst die je leest of beluistert. Je notities sluiten aan bij de inhoud van de tekst en zijn duidelijk genoeg om daarna te gebruiken. Je notities helpen je om bijvoorbeeld een samenvatting te maken of een vraag te beantwoorden. Je kan gebruik maken van afkortingen, symbolen, telegramstijl ...
Voorbeeld: Je bekijkt een reportage en noteert de belangrijkste informatie in een schema, een tabel, een mindmap ...

In de tabel hieronder vind je de soorten lees- en luisterteksten die je op je examen kan krijgen. Als voorbereiding op je examen is het belangrijk dat je veel verschillende tekstsoorten en teksttypes leest of beluistert.

De soorten lees- en luisterteksten die je moet kunnen begrijpen zijn:

- Informatieve teksten: teksten die je informatie geven over een bepaald onderwerp
Voorbeelden: een krantenartikel, een stukje uit een leerboek, een interview, een reportage ...
- Persuasieve teksten: teksten die je proberen te overtuigen of te beïnvloeden
Voorbeelden: een reclamefilmpje, een folder van een politieke partij, een campagne tegen te snel rijden, propaganda, fake news, een publireportage ...
- Argumentatieve teksten: teksten waarin iemand argumenten geeft ter ondersteuning van een standpunt
Voorbeelden: een pleidooi, een betoog, een debat ...

- Opiniërende teksten: teksten waarin iemand zijn mening geeft
Voorbeelden: een recensie van een boek, een hotelbeoordeling op een online platform, een reactie op een forum, een productreview, een protestlied ...
- Prescriptieve teksten: teksten die je instructies geven over hoe je iets kunt doen
Voorbeelden: een handleiding bij je telefoon, een recept, een bijsluiters, een instructiefilmpje op YouTube, een schoolreglement, veiligheidsvoorschriften in een bedrijf ...
- Narratieve teksten: teksten waarin een verhaal verteld wordt
Voorbeelden: een videoblog, een reisverslag, een true crime podcast, een verhalend gedicht ...
- Literaire teksten: teksten met een esthetische waarde, die vaak inspelen op emoties
Voorbeelden: een kortverhaal, een strip, een gedicht, een lied, stand-upcomedy ...

Veel teksten combineren een aantal doelstellingen. Zo kan bijvoorbeeld een recensie zowel informatief als opiniërend zijn.

De teksten die je leest en beluistert, zijn in het Standaardnederlands en andere taalvariëteiten.

Strategieën

Strategieën kunnen je helpen om succesvol te communiceren. Je kan bij **lezen** en **luisteren** deze strategieën gebruiken:

- Stel jezelf **enkele vragen**. **Wat** weet ik al over het onderwerp? **Waarover** zou de tekst kunnen gaan?
- Gebruik het communicatiemodel. **Van wie** is de tekst? **Waarom** heeft de spreker of schrijver de tekst gemaakt? **Voor wie** is de tekst bedoeld? Wat is de impact van het kanaal?
- Neem **korte notities** terwijl je leest of luistert.
- Maak gebruik van de visuele **hulpmiddelen** die een tekst biedt, zoals de titel en tussentitels, benadrukte woorden, een foto, een tekening of grafiek bij een leestekst, of beelden bij een videofragment.
- Let op **structuuraanduiders**. Dat zijn **verwijswoorden** zoals zij, hem, deze, hun en **signaalwoorden** zoals maar, ten eerste, tot slot, dus, want, hoewel, als. Die signaalwoorden helpen je om de gedachtegang van een tekst te reconstrueren.
- Maak een onderscheid tussen **hoofd- en bijzaken**.

- **Leid** de betekenis van onbekende woorden **af** uit de **context**, je **voorkennis** of uit de **manier waarop een woord is gevormd**. Misschien is het een afleiding of een samenstelling. Soms kun je ook gebruikmaken van je kennis van **vreemde talen**.
- Zoek onbekende woorden op die echt noodzakelijk zijn om de tekst te begrijpen in een digitaal woordenboek. Het woordenboek dat je kan gebruiken, vind je op onze website:
<https://www.vlaanderen.be/examencommissiesecundaironderwijs/voorbereiding#woordenboek-en-spellingscontrole>

Literatuur

Je leest, beluistert of bekijkt tijdens het examen literaire teksten: een kortverhaal, een gedicht, een theaterfragment ...

Je kan literaire teksten **analyseren**.

- Je voert een tekstanalyse uit om zo een verhaal, een gedicht of een theatertekst beter te begrijpen.
Voorbeeld: Je herkent in een tekst een onbetrouwbare verteller.
- Je voert een opvoeringsanalyse uit van een theaterfragment.
Voorbeeld: bij een opvoering van een stuk hebben de theatertekens een grote invloed. Zo kan een schijnwerper op één personage zijn isolement symboliseren. Sombere muziek kan de tragische sfeer versterken. Donkere kostuums kunnen een mentale toestand weerspiegelen.
- Je herkent vormelementen, stijlen en stijlfiguren in een tekst en welk effect ze hebben.
Voorbeeld: Je herkent een gedicht van de Vijftigers door de vele associaties en de experimenten met taal, stijl, spelling en grammatica.
- Je kunt de **kenmerken** van een aantal literaire stromingen uit verschillende periodes toepassen op een tekst.
Voorbeeld: In het naturalisme is de protagonist vaak nerveus of zwak. De naturalistische literatuur schuwt taboeonderwerpen niet.

Om over literatuur te praten, heb je de juiste woorden nodig. Je gebruikt de correcte literaire begrippen om bijvoorbeeld verhaalelementen te beschrijven, een gedicht te bespreken of een fragment van een toneelvoorstelling te analyseren. Een volledige lijst van termen die je moet **begrijpen** en **kunnen gebruiken**, vind je hieronder.

ALGEMEEN

- fictie, non-fictie
- proza, poëzie
- epiek, lyriek, dramatiek
- gelaagdheid
- canon
- humor: situatiehumor, taalhumor, absurde humor, zwarte humor, ironie, sarcasme en cynisme, parodie, satire, woordspeling, overdrijving

STIJL EN STIJLFIGUREN

- anafoor, analogie
- antithese
- beeldspraak: allegorie, antropomorfisme, associatie, metafoor, personificatie, synesthesie, vergelijking
- woordspeling
- cliché
- ellips
- hyperbool, litotes, understatement
- klanknabootsing of onomatopée
- paradox of schijnbare tegenstelling
- parallelisme, chiasme
- retorische vraag

STIJLPERIODES / STROMINGEN

- middeleeuwen: voorhoofse en hoofse literatuur, rederijkers
- vroegmoderne tijd: renaissance, barok, verlichting
- moderne tijd: romantiek, realisme, de Tachtigers, impressionisme, naturalisme, expressionisme, symbolisme, modernisme, avant-garde, existentialisme, nieuwe zakelijkheid, vijftigers, surrealisme, vitalisme
- hedendaagse tijd: magisch-realisme, postmodernisme, neorealisme, neoromantiek, relationisme

PROZA

- **literaire subgenres:** epos, mythe, sage, stadssage of broodjeaapverhaal, legende, Marialegende, heiligenleven, volkssprookje, cultuursprookje, fabel, dierenepiek, dierenfabel, parabel, aforisme, anekdote, column, essay, kortverhaal, novelle, roman, allegorie, raamvertelling, ridderromans, dierenromans, legendes
- **romangenres:** autobiografische roman, historische roman, ridderroman, Karelepiek, Arthurroman, graalroman, Keltische roman, adolescentenroman of Young Adult-literatuur, Bildungsroman, **briefroman**, gothic novel, heimatliteratuur of streekliteratuur, klassieke roman, psychologische roman, sciencefiction, fantasy, sleutelroman, striproman of graphic novel, tendensroman, thriller, utopische roman, dystopische roman, whodunit/detectiveroman, zedenroman, novelle, multiculturele literatuur, migrantenliteratuur, literaire non-fictie, documentaire literatuur

VERHAALKENMERKEN

- **personage:** held(in), antiheld, protagonist, antagonist, vlak/rond personage, type
- **tijd:** chronologische volgorde, flashback, flashforward, verteltempo (vertelde tijd, verteltijd, vertraging, versnelling, gelijktijdigheid)
- **ruimte:** geografisch, symbolisch, sociaal, sfeerscheppend
- **opbouw, structuur:** in medias res, plot, cliffhanger, open/gesloten einde, pointe, climax, cyclische structuur, spanningsboog (expositie, stijgende actie, climax, dalende actie, ontknoping)
- thema, motto, motief, symbool
- **vertelperspectief:** (belevende/vertellende) ik-verteller, personale verteller, auctoriële verteller, onbetrouwbare verteller, meervoudig perspectief
- monologue intérieur/stream of consciousness
- epische concentratie
- intertekstualiteit
- spleen
- tijdsgeest

POËZIE

- **dichtvormen:** acrostichon, ballade, dierendicht, elegie, haiku, heldendicht of epos, hymne, limerick, minnelied, ode, ref(e)rein, rondeel, sonnet, typografische poëzie, parlandopoëzie, visuele poëzie, **slampoetry**
- **strofe:** distichon, terzet of terzine, kwatrijn, kwintet, sextet, septet, octaaf of octet

- **ritme**
- **rijm**: mannelijk of staand rijm, vrouwelijk of slepend rijm, alliteratie of stafrijm, volrijm, halfrijm (assonantie of klinkerrijm), gepaard rijm, gekruist rijm, omarmend rijm, verspringend rijm, rijmschema
- enjambement
- envoi, stock of stok, volta/wending
- lyrisch subject, semantisch veld

DRAMATIEK

- **dramatische vormen**: abel spel, (klassiek) drama, klucht, komedie of blijspel, mirakelspel, moraliteit, mysteriespel, tragedie, komedie, tragikomedie, commedia dell'arte, absurd theater, episch theater, musical, spoken word
- **theatertekens**: kostumering, fysionomie, gestiek, mimiek, proxemiek, ruimtegestiek, decor, ruimte, belichting, rekwisieten, geluid, muziek, verbale tekens, paraverbale tekens
- monoloog, dialoog, polyloog

Taalbeschouwing

Je taalgebruik is een deel van je identiteit en heeft invloed op het beeld dat andere mensen van je hebben. Ook jouw waardeoordeel over andere mensen wordt door hun taalgebruik beïnvloed. Inzicht hierin kan zorgen voor een beter begrip van de mensen rondom je.

Je onderscheidt overeenkomsten en verschillen tussen verschillende taaluitingen, taalvariëteiten en talen, en **analyseert** het **effect** daarvan op **identiteitsvorming en sociale omgang**.

- Het belang en effect van taalregisters en beleefdheidsconventies: welke taalregisters en beleefdheidsconventies gebruik je in welke communicatieve situaties? Welk effect heeft jouw keuze of die van een ander?
Voorbeelden: Je begrijpt een ambtelijke tekst niet goed door de moeilijke formuleringen.
- Het effect van non-verbale communicatie, zoals intonatie, lichaamstaal, voorkomen, ...
Voorbeelden: Iemands lichaamstaal kan zijn emoties verraden.
- Stereotypering op basis van taal: Je begrijpt wat stereotypes zijn, en dat die gebaseerd zijn op versimpeling, overdrijving of veralgemening. Je weet dat taal die stereotypes kan oproepen, en wat de gevolgen ervan kunnen zijn.

Voorbeeld: het gebruik van stereotypes in stripverhalen, reclame, soaps, humoristische tv-programma's, waarbij een link gelegd wordt tussen de taal die iemand gebruikt en zijn karaktereigenschappen

- Taal als factor bij inclusie en exclusie. Mensen voelen zich deel van een groep als ze dezelfde taal spreken. Taal kan mensen dichterbij elkaar brengen, maar kan ook mensen uitsluiten.

Voorbeelden: vaktaal, dialecten, jongerentaal, elitair taalgebruik, genderneutrale taal ...

- Je onderscheidt de **verschillen en overeenkomsten** tussen standaardtaal, nationale, regionale, sociale en situationele **taalvariëteiten in het Nederlands**, zoals dialect, tussentaal, (vak)jargon, jongerentaal. Het gebruik van verschillende taalvariëteiten kan bijdragen tot een vlotte, doelgerichte communicatie, maar kan ook voor miscommunicatie zorgen.

Voorbeelden: Ouderen begrijpen soms teksten van jonge rappers niet. Het gebruik van standaardtaal in een informele situatie kan afstand creëren. Het gebruik van jargon maakt een juridische tekst betrouwbaar maar soms moeilijk te begrijpen.

Ondersteunende kennis

Nadenken over een taal helpt je om goed te communiceren. Je inzicht in taal gebruik je bij lees-, luister-, spreek- en schrijfopdrachten. Je past de begrippen en regels goed toe.

Woordenschat

Je moet over voldoende **woordenschat** beschikken om teksten te begrijpen. We verwachten dat je frequente en minder frequente woordenschat en figuurlijke taal begrijpt. Je mag op het digitaal examen een online woordenboek gebruiken maar je hebt niet de tijd om elk woord op te zoeken. Hoe rijker je woordenschat, hoe vlotter de informatieverwerking en communicatie zal verlopen.

Inzicht in het taalsysteem

Je past de belangrijkste **regels en kenmerken van het Nederlandse taalsysteem** correct toe. Ze ondersteunen je om helder, gepast, correct en vlot te communiceren.

We illustreren dit met een aantal voorbeelden.

- Je interpreteert een tekst correct door ironie te herkennen.
- Je herkent de gevoelswaarde van de gebruikte woorden.

De begrippen en regels hieronder moet je kennen en kunnen toepassen.

Fonologie

- onderscheid klank- en schriftbeeld
- klanken: lange, korte en doffe klanken
- letters: klinker en medeklinker, lange en korte klinkers

Spelling

- de spellingregels van het Nederlands: frequente en minder frequente woorden met een vast en veranderlijk woordbeeld, werkwoorden, hoofdletters
- diakritische tekens: trema, koppeltaken, apostrof
- interpunctietekens: punt, komma, vraagteken, uitroepeteken, dubbele punt, spatie, aanhalingstekens
- uitspraaktekens

Syntaxis

- zinsdeel
- zinssoorten: ontkennende, bevestigende, mededelende, vragende, bevelende, uitroepende zinnen; passieve en actieve zinnen; enkelvoudige en samengestelde zinnen; onderschikking en nevenschikking, betrekkelijke bijzin en antecedent
- woordvolgorde: hoofdzin, bijzin, inversie, tangconstructie
- onderwerp, gezegde (werkwoordelijk, naamwoordelijk), voorwerp (lijdend, meewerkend, voorzetselvoorwerp, handelend voorwerp), bijwoordelijke bepaling

Morfologie

- samenstellingen en afleidingen: voorvoegsel/achtervoegsel, meervoud/enkelvoud, verkleinwoord, stam, uitgang, verbuiging, vervoeging, tussenklank, tussenletter
- woordsoorten
 - zelfstandig naamwoord: meervoud, enkelvoud, verkleinwoord

- bijvoeglijk naamwoord
- voornaamwoord: zelfstandig/bijvoeglijk, wederkerig, persoonlijk, bezittelijk, aanwijzend, vragend, betrekkelijk
- lidwoord
- voegwoord
- voorzetsel
- telwoord
- bijwoord
- tussenwerpsel
- werkwoord: voltooid deelwoord, infinitief, hulpwerkwoord, zelfstandig werkwoord, koppelwerkwoord
- werkwoordstijden: imperatief, onvoltooid tegenwoordige tijd, voltooid tegenwoordige tijd, onvoltooid verleden tijd, voltooid verleden tijd, onvoltooid toekomstige tijd

Semantiek

- betekenisrelaties: synoniem, antoniem, homoniem, hyponiem en hyperoniem, letterlijk en figuurlijk, beeldspraak: vergelijking en metafoor, personificatie, pleonasme, tautologie, contaminatie
- vormen van humor: situatiedumor, taalhumor, absurde humor, zwarte humor, ironie, sarcasme en cynisme, parodie, satire, woordspeling, overdrijving
- gevoelswaarde van woorden: denotatie en connotatie, positief en negatief, neutraal, eufemisme, dysfemisme
- herkomst van woorden: leenwoord, vreemd woord, bastaardwoord, inheems woord, klanknabootsing of onomatopée, neologisme, archaïsme, dialectisme, purisme, anglicisme, germanisme, gallicisme, belgicisme

Inzicht in het taalgebruik

Je inzicht in het taalgebruik helpt je om helder, gepast, correct en vlot te communiceren.

We illustreren dit met een aantal voorbeelden.

- Voor je een tekst analyseert, pas je het communicatiemodel toe.
- Als je een argumentatieve tekst beoordeelt, maak je een duidelijk onderscheid tussen feiten en meningen.

Je past volgende kenmerken, mogelijkheden en principes toe:

- Je gebruikt de **IMS-tekststructuur**. Elke goed gestructureerde tekst bestaat uit een inleiding, een midden en een slot.

Voorbeeld: In het slot van een tekst kan je vaak het besluit vinden.

- Je gebruikt **tekstopbouwende elementen** zoals tussentitels of paragrafen. Dit verhoogt je tekstbegrip of maakt jouw teksten toegankelijker voor je publiek.
Voorbeeld: Per alinea vind je één deelonderwerp terug.
- Je hebt aandacht voor het **verband tussen de alinea's in een tekst**.
Voorbeelden: chronologisch, doel-middel, oorzakelijk, opsommend, redengevend, samenvattend, tegenstellend, vergelijkend, voorwaardelijk, concluderend, voordelen-nadelen ...
- Je gebruikt **structuuraanduiders**. Dat zijn **verwijswoorden** zoals zij, hem, deze, hun en **signaalwoorden** zoals maar, ten eerste, tot slot, dus, want, hoewel, als. Die signaalwoorden helpen je om de gedachtegang en de structuur van een tekst te reconstrueren.
Voorbeeld: In een instructie vind je vaak structuuraanduiders voor een opsomming terug: ten eerste, ten tweede, ten derde, tot slot
- Je gebruikt **vaste tekststructuren**: de argumentatiestructuur, de evaluatiestructuur, de handelingsstructuur, de maatregelstructuur, de onderzoeksstructuur, de ontwikkelingsstructuur, de probleemstructuur, de vergelijkingsstructuur, de verklaringsstructuur
- Je houdt rekening met de effecten van **multimediale elementen**. Je begrijpt welke toegevoegde waarde multimediale elementen, zoals afbeeldingen, video's, of grafieken, hebben. Deze elementen kunnen de boodschap versterken, verduidelijken of veranderen.
Voorbeeld: een grafiek kan visuele ondersteuning bieden, maar ook gemanipuleerd worden en zo een vertekend beeld geven. Op die manier hoopt de zender de ontvanger te beïnvloeden.
- Je gebruikt het **communicatiemodel** bij elke lees- en luisteropdracht: **zender, boodschap, ontvanger, kanaal, context, doel, effect, interne en externe ruis**. Wie is de zender van een boodschap? Wat is het doel van de boodschap? Via welk kanaal wordt de boodschap verspreid (mail, blog ...)?
Voorbeeld: Je herkent nepnieuws omdat het enkel verspreid wordt via sociale media (kanaal), en omdat er geen auteur (zender) vermeld wordt. Het bericht wil mensen lokken naar een andere site zodat die pagina meer bezoekers krijgt en er meer advertenties bekeken worden (doel).

- Je bent je bewust van de effecten van **non-verbale communicatie**: lichaamstaal, mimiek, oogcontact, houding, afstand en bewegingen; intonatie, articulatie, tempo en volume; kleding en uiterlijk; emoji's.
Voorbeeld: Als iemand op een forum woorden in hoofdletters typt, dan wordt dat beschouwd als schreeuwerig en storend.
- Als je een argumentatieve tekst leest of hoort, kan je **feiten en meningen** van elkaar onderscheiden. Je kan **stelling en standpunt** bepalen, **argumenten** en **tegenargumenten** herkennen en de **conclusie** weergeven. Je herkent **drogredenen**. Je kent een aantal soorten van argumentatie, zoals argumentatie op basis van vergelijking, oorzaak en gevolg, wetenschappelijk onderzoek, cijfers en statistieken, een autoriteit.

Informatie over het examen

Zo ziet het examen eruit

Je legt het examen af in het examencentrum in Brussel. Het examen duurt 120 minuten.

Er zijn verschillende vraagtypes: invulvragen, sleepvragen, dropdownvragen, meerkeuzevragen ... Elk vraagtype heeft een eigen instructiezin, die aangeeft wat je precies moet doen.

Bij de meeste opdrachten horen prenten, foto's, stukjes tekst ... Wat je met deze bronnen moet doen, staat duidelijk aangegeven in de opdracht.

Tijdens het examen mag je gebruik maken van spellingscontrole en een eenvoudig woordenboek. We raden je aan om thuis te oefenen met deze hulpmiddelen. Je vindt op de website ook een oefenexamen waarmee je de verschillende vraagtypes kan inoefenen. Uiteraard is dit geen echt examen: de bedoeling is dat je de techniek van de digitale vraagtypes in de vingers krijgt. Alle info om je voor te bereiden vind je op onze website: www.vlaanderen.be/examencommissie-secundair-onderwijs/voorbereiding.

Dit neem je mee

Je identiteitskaart of een geldig alternatief. In het examenreglement vind je wat geldige alternatieven zijn.

Je laat al je persoonlijke spullen achter in een locker in de onthaalruimte.

Als je een gsm/smartphone of smartwatch, maar ook cursusmateriaal of samenvattingen bij je hebt in de examenruimte beschouwen we dit als examenfraude.

Dit krijg je van ons

Je krijgt van ons het materiaal dat je nodig hebt om je examen te maken:

- een balpen en kladpapier
- hoofdtelefoon

In je examen zitten links naar de websites die je mag gebruiken tijdens je examen, zoals het digitale woordenboek en de spellingscontrole.

Zo verloopt het examen

Je meldt je aan bij de balie met je identiteitskaart of een geldig alternatief.

In het examenlokaal zelf mag je geen persoonlijke spullen bij je hebben. Na je aanmelding aan het onthaal berg je daarom je jas, je tas of rugzak én je gsm op in een locker.

Je leest de instructies op de examencomputer en tikt de code van de examensticker in om je examen te starten.

Als je klaar bent, sluit je je examen af met de knop beëindigen. Dat kan ten vroegste 15 minuten na de start van het examen. Geef je kladblad af aan de toezichter.

Zo beoordelen we je examen

onderdeel	gewicht
Lezen	30%
Luisteren	30%
Literatuur	20%
Taalbeschouwing	20%

Met deze leermaterialen kan je studeren

De Examencommissie stelt geen studiematerialen ter beschikking. Je kan studiemateriaal kopen in een (online) boekhandel of ontlenen en raadplegen in een bibliotheek. De bibliotheken van de lerarenopleiding aan de universiteit of de hogeschool bieden heel wat leermiddelen aan.

We hebben voor jou een selectie gemaakt van interessante boeken, websites en ander materiaal. Uiteraard mag je ook ander studiemateriaal gebruiken.

Let op! Mogelijk is bepaald studiemateriaal niet langer verkrijgbaar of zijn de meest recente werken nog niet opgenomen. Ook websites veranderen soms van naam of worden aangepast. Als je niet op de juiste website terechtkomt, kan je die proberen te vinden via een goede zoekmachine.

Leerboeken en methodes

Methode	Uitgeverij	Gegevens
Campus Nederlands 5 Campus Nederlands 6 Campus Nederlands 5/6 basisboek	Pelckmans	pelckmans.be 03 / 660 27 20
Impact NU 5D Impact NU 6D	Plantyn	plantyn.com 03 / 377 50 00
Traject Nederlands 5 & 6 Traject Nederlands XL 5 & 6 Traject Nederlands XL 5/6 graadleerboek	Van In	vanin.be 03/ 432 95 02

Websites

Website	Hoe kan deze site je helpen? Wat vind je hier?
LEZEN EN LUISTEREN	
www.demorgen.be www.standaard.be www.knack.be www.tijd.be	Kranten en tijdschriften
https://www.mediawijs.be/nl	Hoe omgaan met digitale technologie en media?
https://www.instagram.com/nws.nws.nws https://www.vrt.be/vrtnws/nl/ https://www.facebook.com/vrtnws	Nieuwswebsites met informatie over actuele thema's
https://www.vrt.be/vrtmax/	tv-programma's, podcasts en radio
https://www.universiteitvanvlaanderen.be/ www.universiteitvannederland.nl	Wetenschappers krijgen het woord om te spreken over populairwetenschappelijke onderwerpen in korte filmpjes.

https://collectiefschik.com/ https://www.geluidshuisuitgeverij.com/fictie https://ivdnt.org/actueel/podcast/ https://www.vandale.nl/podcast https://www.vpro.nl/podcasts.html	Podcasts en luisterverhalen
TAALBESCHOUWING EN ONDERSTEUNENDE KENNIS	
www.cambiumned.nl	Zeer uitgebreide site met theorie en oefeningen voor allerlei aspecten van de Nederlandse taal.
https://www.nederlandsetaaltest.nl	Test je kennis van de Nederlandse taal op het vlak van spelling, grammatica, woordenschat en stijl.
https://onzetaal.nl/taalloket	Online taaladvies: hier kan je het antwoord vinden op vragen over taal en spelling.
https://schrijfassistent.be	Tool die feedback geeft bij schrijfoopdrachten. De tool markeert mogelijke spelfouten en geeft beknopt taaladvies.
https://taaladvies.net/	Adviezen voor helder en correct taalgebruik en efficiënte communicatie, overzicht van spellingsregels, lijst van gangbare afkortingen en letterwoorden, uitspraaktips...
http://www.taalcanon.nl/	Site met artikels en filmpjes over allerlei onderwerpen over het Nederlands. De onderwerpen worden opgedeeld in vakgebieden en thema's.
https://taalunie.org/	Website van de Nederlandse Taalunie met links naar verschillende taalonderwerpen en meer specifiek informatie over de Nederlandse taal en het Nederlandse taalgebied.
https://vandale.be/	Gratis onlinewoordenboek
https://woordenlijst.org/	Online woordenlijst Nederlandse taal, de officiële spelling(sregels).
LITERATUUR	
https://www.literatuurgeschiedenis.org/	Een overzicht van de literatuurgeschiedenis van de middeleeuwen tot de 21 ^e eeuw: schrijvers, teksten, thema's en stromingen.
https://www.npostart.nl/literatuurgeschiedenis/POMS_S_NTR_100557	Tv-uitzendingen: de Nederlandse literatuurgeschiedenis: thematisch (middeleeuwen tot 20 ^e eeuw)
https://litterairecanon.be/	Overzicht van de belangrijkste literaire werken uit de Nederlandstalige literatuur.

https://nl.wikibooks.org/wiki/Nederlandse_literatuurgeschiedenis	Overzicht van de belangrijkste periodes in de Nederlandse literatuurgeschiedenis
https://moocmnl.kantl.be/	Educatieve filmpjes over de hoogtepunten van de Nederlandstalige literatuur in de middeleeuwen.
https://vogala.org/	Overzicht van bekende middeleeuwse literaire werken met tekstfragmenten vertaald naar hedendaags Nederlands.
https://www.poeziecentrum.be/	Site van het kennis- en expertisecentrum voor Nederlandstalige en Zuid-Afrikaanse poëzie.
https://schoolderpoezie.nl/	Site die jongeren laat kennismaken met poëzie.

3 DOORSTROOMFINALITEIT

Info over de vakfiche

Geldig van 1 januari 2026 tot en met 31 december 2026. Je gebruikt deze vakfiche voor deze studierichtingen in de **3^e graad doorstroomfinaliteit**:

- bedrijfswetenschappen
- economie-wiskunde
- humane wetenschappen
- Latijn-wiskunde-wetenschappen
- welzijnswetenschappen
- wiskunde-wetenschappen

De punten die je voor dit vak behaalt, zijn geldig voor alle studierichtingen uit deze lijst.

Waarom leer je dit vak?

Nederlands is je moedertaal, je woont in Nederlandstalig België of je wordt dagelijks geconfronteerd met Nederlands als een van onze officiële landstalen. Een goede taalbeheersing is een essentiële voorwaarde om te kunnen deelnemen aan onze samenleving: het is belangrijk te begrijpen wat er allemaal leeft en beweegt in een maatschappij. Zo moet je bijvoorbeeld kritisch informatie kunnen verwerken, genuanceerd je opinie delen, vlot en efficiënt communiceren met vrienden en kennissen maar ook met minder vertrouwde contacten... Vlot het Nederlands gebruiken helpt je om jezelf te ontplooien en om succes te boeken in andere vakken, in het hoger onderwijs of later op je werkplek. Tot slot kan literatuur lezen in het Nederlands je leven verrijken: je maakt kennis met andere mensen, ideeën, ervaringen en zienswijzen.

Hoe gebruik je deze vakfiche?

Een vakfiche bevat alle informatie die je nodig hebt om te studeren en om je examen met succes af te leggen. We geven je dus niet alleen de leerstof maar ook uitleg over hoe het examen verloopt, wat je moet meebrengen, hoe we je examen beoordelen en welk cursusmateriaal je kan gebruiken om je voor te bereiden.

In het hoofdstuk *Wat moet je leren?* gebruiken we altijd dezelfde symbolen, zodat duidelijk is voor jou wat je moet kennen en kunnen op het examen.

Leerdoel

Bij elk hoofdstuk krijg je eerst een korte beschrijving van het leerdoel: een algemene omschrijving van de competenties die je moet verwerven.

Dit moet je **kennen**

Dit is een opsomming van alle begrippen en concepten die je tijdens je voorbereiding moet leren. Je moet deze ondersteunende kennis gebruiken in de opdrachten van het examen en zo bewijzen dat je de competenties echt onder de knie hebt.

Dit moet je **kunnen**

Hier vind je wat meer in detail terug wat je moet kunnen aan de hand van de leerstof die je gestudeerd hebt. Je bereidt je voor op het examen vanuit concrete problemen en situaties.

Extra info

Soms geven we extra info of verwijzen we naar een vorig hoofdstuk.

Bijlage

Bij deze vakfiche horen 1 of meerdere bijlagen. Je vindt ze op het einde van de vakfiche.

Wat moet je leren?

Schrijven, spreken en interactie

- Je geeft en vraagt informatie.
Voorbeeld: een verslag van een evenement maken, een brochure schrijven, communiceren met een chatbot ...
- Je legt iemand iets uit.
Voorbeeld: een korte handleiding schrijven, uitleggen hoe je een spel speelt, een recept uitwerken, een stappenplan opstellen ...
- Je geeft je mening. Je houdt rekening met de volgende elementen van argumentatie: het verschil tussen feit en mening, stelling, standpunt, argument, tegenargument en conclusie. Je vermijdt drogredenen.
Voorbeeld: een recensie schrijven, je gevoelens bij een gebeurtenis uitdrukken, je standpunt geven over een maatschappelijk thema, reageren op een discussie op een online forum ...

- Je overtuigt iemand.
Voorbeeld: een antirookpamflet schrijven, een betoog houden, onderhandelen over bepaalde afspraken, solliciteren ...
- Je gaat in dialoog over een maatschappelijk thema. Op basis van één of enkele bronnen kan je argumenten geven. Je reageert respectvol en oplossingsgericht op je gesprekspartner.
Voorbeeld: een gesprek voeren over hoe je duurzamer kan leven, over het gebruik van AI, over de voor- en nadelen van online leren ...
- Je vertelt iets.
Voorbeeld: een mail naar een vriend om te vertellen over je vakantiejob, vertellen over iets wat je hebt meegemaakt ...
- Je bent creatief met taal. Je gebruikt bepaalde technieken, zoals het gebruiken van lay-out, rijm, ritme, humor en stijlfiguren, het opbouwen van spanning, het spelen met tijd en ruimte, het toepassen van verteltechnieken, het spelen met beeld en taal, het mixen van talen ...
Voorbeeld: een flyer maken, een verhaal schrijven
- Je neemt notities bij een tekst die je leest of beluistert. Je notities sluiten aan bij de inhoud van de tekst, en zijn duidelijk genoeg om daarna te gebruiken, bijvoorbeeld om een samenvatting te maken, een spreekopdracht voor te bereiden, een opiniërende tekst te schrijven ...
Voorbeeld: je leest enkele opiniërende teksten en je neemt notities. Je gebruikt je notities om een opiniërende tekst te schrijven.
- Je verwerkt informatie uit diverse bronnen op een kritische en systematische manier. Je verwijst op correcte wijze naar de gebruikte bronnen.
Voorbeeld: je leest een aantal teksten over de gezondheidsrisico's van vaperen. Je verwerkt de informatie van de bruikbare bronnen in je tekst. Je gebruikt daarvoor een correcte bronvermelding.
- Je verwerkt de informatie uit een geschreven tekst in een samenvatting. Je tekst is korter dan de ontvangen tekst, met een duidelijke opbouw en structuur en herkenbare tekstverbanden (bijvoorbeeld door het gebruik van signaalwoorden). Je neemt niets letterlijk uit de tekst over, maar je herformuleert de hoofdgedachte en hoofdpunten.
Voorbeeld: je geeft in een doorlopende tekst de hoofdgedachte en hoofdpunten weer van een artikel dat je gelezen hebt.

Als je schrijft of spreekt, breng je een boodschap over. Bij een spreekopdracht ben je alleen aan het woord. Met interactie bedoelen we dat je schriftelijk reageert op anderen of in gesprek gaat met iemand. Je kan een gesprek beginnen, gaande houden en beëindigen.

Je krijgt voor de mondelinge opdrachten voorbereidingstijd, maar je moet ook spontaan kunnen reageren.

Vereisten

Waarom moet je tekst of mondelinge opdracht minimaal voldoen?

Criteria	Toelichting
Taakvoltooiing	Het tekstdoel wordt bereikt. Je boodschap komt over. Wat je vertelt of schrijft, is volledig en voldoende uitgewerkt. De inhoud is helder, correct en ter zake.
Woordenschat	Je gebruikt frequente en minder frequente woorden uit het Standaardnederlands en figuurlijke taal.
Grammatica en zinsbouw	Je produceert correcte en gevarieerde zinnen: enkelvoudige en samengestelde zinnen, actieve en passieve zinnen.
Tekststructuur en samenhang	Je tekst of spreekopdracht heeft een herkenbare en gepaste structuur (inleiding, midden en slot) met duidelijk herkenbare tekstverbanden, onder meer door het gebruik van signaalwoorden. Je kan ook vaste tekststructuren gebruiken.
Register en beleefdheidsconventies	Je gebruikt een gepast register, formeel of informeel. Je respecteert de beleefdheidsconventies.
Specifiek voor schrijven en schriftelijke interactie	
Spelling en leestekengebruik	Je spelling en leestekengebruik zijn correct.
Tekstopbouw en lay-out	Je tekstopbouw is duidelijk herkenbaar en je lay-out is gepast. Indien nodig gebruik je titels of tussentitels. Je deelt je tekst in alinea's in.
Specifiek voor spreken en mondelinge interactie	
Lichaamstaal	Je gebruikt gepaste, niet-storende lichaamstaal. Je maakt voldoende oogcontact met je gesprekspartner.
Vlotheid	Je spreekt voldoende vlot.
Uitspraak en intonatie	Je spreekt verzorgd Standaardnederlands.

Strategieën

Strategieën kunnen je helpen om succesvol te communiceren. Je kan bij schrijven, spreken en interactie deze strategieën gebruiken:

- Stel jezelf **enkele vragen**. **Wat** weet je over het onderwerp? **Waarover** kan je schrijven?
- Gebruik het communicatiemodel. **Waarom** schrijf je? **Voor wie** is je boodschap bedoeld? **Met wie** communiceer je? **Wat** wil je precies vertellen? **Welk kanaal** gebruik je daarvoor (mail, blogbericht ...)?
- Maak gebruik van **vaste tekststructuren**.
- Maak een **schrijf- of spreekplan** met kernwoorden. Gebruik structuuraanduiders: **verwijswoorden** zoals zij, hem, deze, hun en **signaalwoorden** zoals maar, ten eerste, tot slot, dus, want, hoewel, als.
- Pas je taal aan de ontvanger aan. Respecteer de **beleefdheidsconventies** en gebruik de juiste **toon**. Zo gebruik je 'u' in een gesprek met een volwassene met wie je geen nauwe band hebt. Een formele brief sluit je niet af met 'groetjes'.
- **Speel in** op wat je gesprekspartner schrijft of zegt. Toon **interesse** in de ander en toon **respect**.
- Wees je bewust van de effecten van **non-verbaal gedrag**. Je gebruikt bijvoorbeeld geen smileys in een formele mail.
- Gebruik **lichaamstaal** als je spreekt om je boodschap beter over te brengen. Schat tijdens het gesprek de lichaamstaal van je gesprekspartner in om er goed op te reageren.
- Soms zit je vast en weet je niet goed hoe je iets moet formuleren. Laat je dan niet ontmoedigen, maar probeer je doel te bereiken op **andere manieren**: gebruik een woordenboek, een omschrijving, herlees een stukje ...
- Maak eventueel gebruik van een **online woordenboek** en een **online spellingcontrole**. Het woordenboek en de spellingcontrole die je kan gebruiken, vind je op onze website: <https://www.vlaanderen.be/examencommissiesecundaironderwijs/voorbereiding#woordenboek-en-spellingscontrole>
- Lees je tekst grondig na: is de communicatie **helder, gepast, correct en vlot**?

Literatuur

Je leest voor het examen **3 boeken**. Je kiest die uit de boekenlijst in de bijlage. Je mag ze eventueel ook beluisteren.

Je kan je **eigen beleving en interpretatie** verwoorden. Je kan tijdens het lezen bijvoorbeeld hierover nadenken:

- Waarom spreken bepaalde aspecten van de tekst je aan, of waarom niet?
- Waarom herken je je in een bepaald personage, of net niet?
- Hoe zou jij reageren in een gelijkaardige situatie?
- Waarom roept de tekst bij jou een bepaalde emotie op?
- Hoe verklaar je de reacties van bepaalde personages?
- Wat vond je van het taalgebruik in de tekst?

Je gaat in interactie over **de relevantie van wat je gelezen hebt voor je leefwereld**, voor de **samenleving** waarin je **leeft** en voor de samenleving waarin de teksten **ontstaan zijn**.

Je kan bijvoorbeeld volgende vragen proberen te beantwoorden:

- Heeft de tekst die je hebt gelezen je kijk op de mens of de wereld gewijzigd of verruimd?
- Hoe verschilt wat je in een fictief verhaal hebt gelezen van de realiteit?
- Ga je akkoord met wat recensenten over de tekst zeggen of schrijven?
- Is een tekst die over een ver verleden gaat nu nog altijd relevant?
- Hoe bepaalt de context waarin een tekst geschreven werd, zoals de plaats of de tijd, de vorm of de inhoud?

Je kan literaire teksten analyseren.

- Je voert een tekstanalyse uit om zo een verhaal beter te begrijpen.
Voorbeeld: Je herkent in een tekst een onbetrouwbare verteller.
- Je herkent vormelementen, stijlen en stijlfiguren in een tekst en welk effect ze hebben.
Voorbeeld: Het loslaten van de chronologie in een postmoderne roman kan een vervreemdend effect hebben.
- Je kunt de **kenmerken** van een aantal literaire stromingen uit verschillende periodes toepassen op een tekst.
Voorbeeld: In het naturalisme is de protagonist vaak nerveus of zwak. De naturalistische literatuur schuwt taboeonderwerpen niet.

Om over literatuur te praten, heb je de juiste woorden nodig. Je gebruikt de correcte literaire begrippen om bijvoorbeeld verhaalelementen te beschrijven, een gedicht te bespreken of een fragment van een toneelvoorstelling te analyseren. Een volledige lijst van termen die je moet **begrijpen** en **kunnen gebruiken**, vind je hieronder.

ALGEMEEN

- fictie, non-fictie
- proza, poëzie
- epiek, lyriek, dramatiek
- gelaagdheid
- canon
- humor: situatiehumor, taalhumor, absurde humor, zwarte humor, ironie, sarcasme en cynisme, parodie, satire, woordspeling, overdrijving

STIJL EN STIJLFIGUREN

- anafoor, analogie
- antithese

- beeldspraak: allegorie, antropomorfisme, associatie, metafoor, personificatie, synesthesie, vergelijking
- woordspeling
- cliché
- ellips
- hyperbool, litotes, understatement
- klanknabootsing of onomatopée
- paradox of schijnbare tegenstelling
- parallelisme, chiasme
- retorische vraag

STIJLPERIODES / STROMINGEN

- middeleeuwen: voorhoofse en hoofse literatuur, rederijkers
- vroegmoderne tijd: renaissance, barok, verlichting
- moderne tijd: romantiek, realisme, de Tachtigers, impressionisme, naturalisme, expressionisme, symbolisme, modernisme, avant-garde, existentialisme, nieuwe zakelijkheid, vijftigers, surrealisme, vitalisme
- hedendaagse tijd: magisch-realisme, postmodernisme, neorealisme, neoromantiek, relationisme

PROZA

- **romangenres:** autobiografische roman, historische roman, ridderroman, Karelepiek, Arthurroman, graalroman, Keltische roman, adolescentenroman of Young Adult-literatuur, Bildungsroman, briefroman, gothic novel, heimatliteratuur of streekliteratuur, klassieke roman, psychologische roman, sciencefiction, fantasy, sleutelroman, striproman of graphic novel, tendensroman, thriller, utopische roman, dystopische roman, whodunit/detectiveroman, zedenroman, novelle, multiculturele literatuur, migrantenliteratuur, literaire non-fictie, documentaire literatuur

VERHAALKENMERKEN

- **personage:** held(in), antiheld, protagonist, antagonist, vlak/rond personage, type
- **tijd:** chronologische volgorde, flashback, flashforward, verteltempo (vertelde tijd, verteltijd, vertraging, versnelling, gelijktijdigheid)
- **ruimte:** geografisch, symbolisch, sociaal, sfeerscheppend
- **opbouw, structuur:** in medias res, plot, cliffhanger, open/gesloten einde, pointe, climax, cyclische structuur, spanningsboog (expositie, stijgende actie, climax, dalende actie, ontknoping)
- thema, motto, motief, symbool

- **vertelperspectief:** (belevende/vertellende) ik-verteller, personale verteller, auctoriële verteller, onbetrouwbare verteller, meervoudig perspectief
- monologue intérieur/stream of consciousness
- epische concentratie
- intertekstualiteit
- spleen
- tijdsgeest

Taalbeschouwing

Je taalgebruik is een deel van je identiteit en heeft invloed op het beeld dat andere mensen van je hebben. Ook jouw waardeoordeel over andere mensen wordt door hun taalgebruik beïnvloed. Inzicht hierin kan zorgen voor een beter begrip van de mensen rondom je.

Je onderscheidt overeenkomsten en verschillen tussen verschillende taaluitingen, taalvariëteiten en talen, en **analyseert** het **effect** daarvan op **identiteitsvorming en sociale omgang**.

- Het belang en effect van taalregisters en beleefdheidsconventies: welke taalregisters en beleefdheidsconventies gebruik je in welke communicatieve situaties? Welk effect heeft je keuze?

Voorbeelden: Je schrijft een formele e-mail en kiest een passende slotgroet om je mail te beëindigen. Je vraagt iets vriendelijk in plaats van het te bevelen.

- Het effect van non-verbale communicatie, zoals intonatie, lichaamstaal, voorkomen ...

Voorbeelden: Als je een presentatie geeft, kijk je je publiek aan. Je intonatie beïnvloedt je boodschap (neutraal, ironisch, boos, enthousiast ...)

Ondersteunende kennis

Nadenken over een taal helpt je om goed te communiceren. Je inzicht in taal gebruik je bij lees-, luister-, spreek- en schrijfoopdrachten. Je past de begrippen en regels goed toe.

Woordenschat

Je moet over voldoende **woordenschat** beschikken om teksten te schrijven of om te spreken over algemene en abstracte onderwerpen. We verwachten dat je frequente en minder frequente woordenschat en figuurlijke taal correct gebruikt. Je mag op het

digitaal examen een online woordenboek gebruiken maar je hebt niet de tijd om elk woord op te zoeken. Hoe rijker je woordenschat, hoe vlotter de informatieverwerking en communicatie zal verlopen.

Inzicht in het taalsysteem

Je past de belangrijkste **regels en kenmerken van het Nederlandse taalsysteem** correct toe. Ze ondersteunen je om helder, gepast, correct en vlot te communiceren.

We illustreren dit met een aantal voorbeelden.

- Je zorgt er bij een schrijfp opdracht voor dat je zinnen goed gebouwd zijn en dat je correct spelt.
- Je varieert je woordenschat en je zinsbouw om je tekst levendig te maken.
- Je bent je bewust van de gevoelswaarde van de woorden die je gebruikt.

De begrippen en regels die je moet kunnen **toepassen**, vind je hieronder.

Fonologie

- onderscheid klank- en schriftbeeld
- klanken: lange, korte en doffe klanken
- letters: klinker en medeklinker, lange en korte klinkers

Spelling

- de spellingregels van het Nederlands: frequente en minder frequente woorden met een vast en veranderlijk woordbeeld, werkwoorden, hoofdletters
- diakritische tekens: trema, koppelteken, apostrof
- interpunctietekens: punt, komma, vraagteken, uitroepetekens, dubbele punt, spatie, aanhalingstekens
- uitspraaktekens

Syntaxis

- zinsdeel
- zinssoorten: ontkennende, bevestigende, mededelende, vragende, bevelende, uitroepende zinnen; passieve en actieve zinnen; enkelvoudige en samengestelde zinnen; onderschikking en nevenschikking, betrekkelijke bijzin en antecedent

- woordvolgorde: hoofdzin, bijzin, inversie, tangconstructie
- onderwerp, gezegde (werkwoordelijk, naamwoordelijk), voorwerp (lijdend, meewerkend, voorzetselvoorwerp, handelend voorwerp), bijwoordelijke bepaling

Morfologie

- samenstellingen en afleidingen: voorvoegsel/achtervoegsel, meervoud/enkelvoud, verkleinwoord, stam, uitgang, verbuiging, vervoeging, tussenklank, tussenletter
- woordsoorten
 - zelfstandig naamwoord: meervoud, enkelvoud, verkleinwoord
 - bijvoeglijk naamwoord
 - voornaamwoord: zelfstandig/bijvoeglijk, wederkerig, persoonlijk, bezittelijk, aanwijzend, vragend, betrekkelijk
 - lidwoord
 - voegwoord
 - voorzetsel
 - telwoord
 - bijwoord
 - tussenwerpsel
 - werkwoord: voltooid deelwoord, infinitief, hulpwerkwoord, zelfstandig werkwoord, koppelwerkwoord
- werkwoordstijden: imperatief, onvoltooid tegenwoordige tijd, voltooid tegenwoordige tijd, onvoltooid verleden tijd, voltooid verleden tijd, onvoltooid toekomstige tijd

Semantiek

- betekenisrelaties: synoniem, antoniem, homoniem, hyponiem en hyperoniem, letterlijk en figuurlijk, beeldspraak: vergelijking en metafoor, personificatie, pleonasme, tautologie, contaminatie
- vormen van humor: situatiewumor, taalhumor, absurde humor, zwarte humor, ironie, sarcasme en cynisme, parodie, satire, woordspeling, overdrijving
- gevoelswaarde van woorden: denotatie en connotatie, positief en negatief, neutraal, eufemisme, dysfemisme
- herkomst van woorden: leenwoord, vreemd woord, bastaardwoord, inheems woord, klanknabootsing of onomatopée, neologisme, archaïsme, dialectisme, purisme, anglicisme, germanisme, gallicisme, belgicisme

Inzicht in het taalgebruik

Je inzicht in het taalgebruik helpt je om helder, gepast, correct en vlot te communiceren.

We illustreren dit met een aantal voorbeelden.

- Bij een WhatsAppconversatie met vrienden kan een smiley de boodschap ondersteunen, bij een formele mail is een smiley ongepast.
- Als je iemand wil overtuigen van je standpunt, maak je een duidelijk onderscheid tussen feiten en meningen.

Je past volgende kenmerken, mogelijkheden en principes toe:

- Je gebruikt de **IMS-tekststructuur**. Elke goed gestructureerde tekst bestaat uit een inleiding, een midden en een slot.
Voorbeeld: In het slot van een tekst kan je vaak het besluit vinden.
- Je gebruikt **tekstopbouwende elementen** zoals tussentitels of paragrafen. Dit maakt jouw teksten toegankelijker voor je publiek.
Voorbeeld: Per alinea behandel je één deelonderwerp.
- Je hebt aandacht voor het **verband tussen de alinea's in een tekst**.
Voorbeelden: chronologisch, doel-middel, oorzakelijk, opsommend, redengevend, samenvattend, tegenstellend, vergelijkend, voorwaardelijk, concluderend, voordelen-nadelen ...
- Je gebruikt **structuuraanduiders**. Dat zijn **verwijswoorden** zoals zij, hem, deze, hun en **signaalwoorden** zoals maar, ten eerste, tot slot, dus, want, hoewel, als. Die signaalwoorden helpen je om de gedachtegang en de structuur van een tekst te duidelijk te maken.
Voorbeeld: In een instructie kan je structuuraanduiders voor een opsomming gebruiken: ten eerste, ten tweede, ten derde, tot slot
- Je gebruikt **vaste tekststructuren**: de argumentatiestructuur, de evaluatiestructuur, de handelingsstructuur, de maatregelstructuur, de onderzoeksstructuur, de ontwikkelingsstructuur, de probleemstructuur, de vergelijkingsstructuur, de verklaringsstructuur
- Je houdt bij het creëren van teksten rekening met de **conventies** van tekstsoorten en teksttypes. Dit zijn regels die te maken hebben met de vorm en inhoud van een tekst.
Voorbeeld: Als je een verslag schrijft voor een onderzoeksopdracht, wordt verwacht dat je academische en objectieve taal gebruikt.
- Je houdt rekening met de effecten van **multimediale elementen**. Je begrijpt welke toegevoegde waarde multimediale elementen, zoals afbeeldingen,

video's, of grafieken, hebben. Deze elementen kunnen de boodschap versterken, verduidelijken of veranderen.

Voorbeeld: Een grafiek kan visuele ondersteuning bieden.

- Je gebruikt het **communicatiemodel** bij elke schrijf-, spreek- en gespreksopdracht: **zender, boodschap, ontvanger, kanaal, context, doel, effect, interne en externe ruis**. Wie is de zender van een boodschap? Wat is het doel van de boodschap? Via welk kanaal wordt de boodschap verspreid (mail, blog ...)?

Voorbeeld: Je zit met een vriendin in een café. Jij (zender) wil haar uitnodigen voor een feest (boodschap). Er is erg veel lawaai in het café, waardoor ze jou niet goed kan horen (externe ruis). Bovendien is ze afgeleid omdat ze piekert over een discussie met een andere vriendin (interne ruis). Daardoor komt de boodschap niet over.

- Je bent je bewust van de effecten van **non-verbale communicatie**: lichaamstaal, mimiek, oogcontact, houding, afstand en bewegingen; intonatie, articulatie, tempo en volume; kleding en uiterlijk; emoji's.

Voorbeeld: Als je op een forum woorden in hoofdletters typt, dan wordt dat beschouwd als schreeuwerig en storend.

Voorbeeld: Als je tijdens een presentatie alles afleest, verlies je de connectie met de luisteraar.

- Je past je taalgebruik aan de ontvanger aan. Je taalgebruik tegenover een vriend is ander dan tegenover je directeur. Respecteer de **beleefdheidsconventies** en gebruik de juiste **toon** en het juiste **register**. Wees je bewust van de **gevoelswaarde** die sommige woorden oproepen.

Voorbeeld: Je doet vakantiewerk in een winkel. Je spreekt al je klanten aan met 'u'.

- Je kan argumenteren: je kan je eigen **standpunt** bepalen, dit onderbouwen met goede **argumenten**, mogelijke **tegenargumenten** weerleggen en een correcte **conclusie** formuleren. Je kan **feiten en meningen** van elkaar onderscheiden. Je kent een aantal soorten van argumentatie, zoals argumentatie op basis van vergelijking, oorzaak en gevolg, wetenschappelijk onderzoek, cijfers en statistieken, een autoriteit. Je weet dat je **drogrede**nen moet vermijden.

Informatie over het examen

Zo ziet het examen eruit

Je examen bestaat uit 3 onderdelen:

- Spreekopdracht (thuis)
- Digitaal examen
- Gesprek

De spreekopdracht neem je thuis op en kan je indienen tot de dag vóór je digitale examen.

Je digitale examen leg je af in het examencentrum in Brussel. Je maakt 2 schrijfopdrachten. Na je digitale examen voer je een mondeling gesprek. Je krijgt 15 minuten voorbereidingstijd voor 1 opdracht. Het examen duurt 10 minuten.

Alle info om je voor te bereiden vind je op onze website:

<https://www.vlaanderen.be/examencommissiesecundaironderwijs/examens-afleggen/taalexamen>

Tijdens het examen mag je gebruikmaken van een spellingcontrole en een eenvoudig woordenboek. We raden je aan om thuis te oefenen met deze hulpmiddelen. Bereid je voor met de info op onze website: <https://www.vlaanderen.be/examencommissiesecundaironderwijs/voorbereiding>.

Dit neem je mee

Je identiteitskaart of een geldig alternatief. In het examenreglement vind je wat geldige alternatieven zijn.

Je laat al je persoonlijke spullen achter in een locker in de onthaalruimte.

Als je een gsm/smartphone of smartwatch, maar ook cursusmateriaal of samenvattingen bij je hebt in de examenruimte beschouwen we dit als examenfraude.

Dit krijg je van ons

Je krijgt van ons het materiaal dat je nodig hebt om je examen te maken:

- een balpen en kladpapier
- hoofdtelefoon

In je examen zitten links naar de websites die je mag gebruiken tijdens je examen, zoals het digitale woordenboek en de spellingscontrole.

Zo verloopt het examen

Als je je spreekopdracht tijdig hebt ingediend, mag je deelnemen aan het examen in het examencentrum. Je meldt je aan bij de balie met je identiteitskaart of een geldig alternatief. Je krijgt 2 inlogcodes.

In het examenlokaal zelf mag je geen persoonlijke spullen bij je hebben. Na je aanmelding aan het onthaal berg je daarom je jas, je tas of rugzak én je gsm op in een locker.

Je leest de instructies op de examencomputer en tikt de code van je digitale examen in om je examen te starten. Als je klaar bent, sluit je je examen af met de knop beëindigen. Dat kan ten vroegste 15 minuten na de start van het examen. Geef je kladblad af aan de toezichter.

Als je klaar bent, ga je terug naar de wachtruimte tot je naar de voorbereidingsruimte kan voor je mondeling deel. Je wordt opgeroepen via het scherm in de wachtruimte.

In het voorbereidingslokaal log je met je tweede code in op een examencomputer. Je krijgt je opdracht digitaal, maar kan op papier voorbereiden. De examiner haalt je op als het tijd is voor je gesprek in de cockpit.

Lees de volledige uitleg over het taalexamen op de website:

<https://www.vlaanderen.be/examencommissiesecundaironderwijs/examens-afleggen/taalexamen>

Zo beoordelen we je examen

onderdeel	gewicht
Spreken	10%
Schrijven	30%
Schriftelijke interactie	30%
Gesprek	30%
De literaire competentie komt aan bod bij schriftelijke interactie, schrijven of gesprekken.	

Met deze leermaterialen kan je studeren

De Examencommissie stelt geen studiematerialen ter beschikking. Je kan studiemateriaal kopen in een (online) boekhandel of ontlenen en raadplegen in een bibliotheek. De bibliotheken van de lerarenopleiding aan de universiteit of de hogeschool bieden heel wat leermiddelen aan.

We hebben voor jou een selectie gemaakt van interessante boeken, websites en ander materiaal. Uiteraard mag je ook ander studiemateriaal gebruiken.

Let op! Mogelijk is bepaald studiemateriaal niet langer verkrijgbaar of zijn de meest recente werken nog niet opgenomen. Ook websites veranderen soms van naam of worden aangepast. Als je niet op de juiste website terechtkomt, kan je die proberen te vinden via een goede zoekmachine.

Leerboeken en methodes

Methode	Uitgeverij	Gegevens
Campus Nederlands 5 Campus Nederlands 6 Campus Nederlands 5/6 basisboek	Pelckmans	pelckmans.be 03 / 660 27 20
Impact NU 5D Impact NU 6D	Plantyn	plantyn.com 03 / 377 50 00
Traject Nederlands 5 & 6 Traject Nederlands XL 5 & 6 Traject Nederlands XL 5/6 graadleerboek	Van In	vanin.be 03/ 432 95 02

Naslagwerken

Naslagwerk	Auteur	Waarover gaat het?
SCHRIJVEN EN SPREKEN		
Eerste hulp bij taalkwesties	Miet Ooms	Taaladviesboek met schema's en stroomdiagrammen.
Weg met slechte teksten!	Wouter van Wingerden	Wat je moet schrappen om beter te schrijven.

Websites

Website	Hoe kan deze site je helpen? Wat vind je hier?
TAALBESCHOUWING EN ONDERSTEUNENDE KENNIS	
www.cambiumned.nl	Zeer uitgebreide site met theorie en oefeningen voor allerlei aspecten van de Nederlandse taal.
https://www.nederlandsetaaltest.nl	Test je kennis van de Nederlandse taal op het vlak van spelling, grammatica, woordenschat en stijl.
https://onzetaal.nl/taalloket	Online taaladvies: hier kan je het antwoord vinden op vragen over taal en spelling.
https://taaladvies.net/	Adviezen voor helder en correct taalgebruik en efficiënte communicatie, overzicht van spellingsregels, lijst van gangbare afkortingen en letterwoorden, uitspraaktips...
http://www.taalcanon.nl/	Site met artikels en filmpjes over allerlei onderwerpen over het Nederlands. De onderwerpen worden opgedeeld in vakgebieden en thema's.
https://taalunie.org/	Website van de Nederlandse Taalunie met links naar verschillende taalonderwerpen en meer specifiek informatie over de Nederlandse taal en het Nederlandse taalgebied.
https://vandale.be/	Gratis onlinewoordenboek
https://woordenlijst.org/	Online woordenlijst Nederlandse taal, de officiële spelling(sregels).
SCHRIJVEN EN SPREKEN	
https://schrijfassistent.be/splash.php	Tool die feedback geeft bij schrijfopdrachten. De tool markeert mogelijke spel-, taal- en stijlfouten en geeft beknopt taaladvies.
https://uitsprekend.webleren.be/theme_s Of VDAB uitsprekend app	Een gratis website / app die je helpt om je uitspraak van het Nederlands te verbeteren.
LITERATUUR	
https://www.literatuurgeschiedenis.org/	Een overzicht van de literatuurgeschiedenis van de middeleeuwen tot de 21 ^e eeuw: schrijvers, teksten, thema's en stromingen.
https://www.npostart.nl/literatuurgeschiedenis/POMS_S_NTR_100557	Tv-uitzendingen: de Nederlandse literatuurgeschiedenis: thematisch (middeleeuwen tot 20 ^e eeuw)

https://litterairecanon.be/	Overzicht van de belangrijkste literaire werken uit de Nederlandstalige literatuur.
https://nl.wikibooks.org/wiki/Nederlandse_literatuurgeschiedenis	Overzicht van de belangrijkste periodes in de Nederlandse literatuurgeschiedenis

Bijlagen

Lectuurlijst

Kies drie boeken: één uit reeks 1, één uit reeks 2 en één uit reeks 3. Je hoeft de boeken niet mee te brengen naar het examen.

Let op: Je moet op het platform de boeken die je gekozen hebt aanvinken, anders kan je je niet inschrijven.

De keuze van je boeken kan je aanpassen tot **3** dagen voor het examen. Daarna kan je je boeken niet meer aanpassen! Je past je boeken aan door het tabblad “examens” te openen en naar de examenkalender te gaan. Je klikt dan op het examen Nederlands waarvoor je bent ingeschreven. Dit is een blauw vakje. Daar kan je je boeken wijzigen.

Reeks 1

Majoor Frans

A.L.G Bosboom-Toussaint

Houtekiet

Gerard Walschap

Kruis of munt

Jo Boer

Tsijp / De leeuwentemmer

Willem Elsschot

Reeks 2

Een dwaze maagd

Ida Simons

De bekeerlinge

Stefan Hertmans

Dood van een soldaat

Johanna Spaey

Wat stilte wil

Arthur Japin

Reeks 3

Trofee

De engelenmaker

De hormoonfabriek

Ivanov

Gaea Schoeters

Stefan Brijs

Saskia Goldschmidt

Hanna Bervoets